

ریپین معتقد است مفسران مسلمان از سده‌های نخستین در مورد واژگانی با خاستگاه سریانی سخن گفته‌اند. او کاربرد سریانی را به‌مثابه ابزار برای مفسران سده‌های میانه مورد بررسی قرار می‌دهد و دلایل بررسی مسئله واژگان بیگانه در قرآن را برمی‌شمرد.

موضوع می‌پردازد که تحت چه شرایطی یک خوانش غیررسمی از قرآن نسبت به خوانش موجود در مصحف عثمانی ترجیح می‌یابد؟ از دیرباز تاکنون عده زیادی از محققان - که شمار آن‌ها در دوره مدرن روبه‌فزونی است - تلاش کرده‌اند نشان دهند آیات مختلفی در مصحف عثمانی عیناً بازتاب دهنده متن اولیه قرآن نیستند و بنابراین نیاز به اصلاح دارند. با این حال، مشخص نیست که بیشتر این تحقیقات بر چه بنیادهای نظری‌ای بنا شده‌اند و تا چه حد روشمند عمل می‌کنند. پژوهش حاضر کوششی است برای تأسیس یک پایبست منسجم برای مطالعات نقد متن قرآن، که بنیادهای منطقی و تاریخی بایسته این دست تحقیقات را به دقت احصا و دستورالعمل روشنی برای پیشبرد آن‌ها معرفی می‌کند. در این پژوهش، ملاحظه می‌شود که نقد متن قرآن تا چه حد حد ظریف است و به باریک بینی محققانه محتاج؛ ظرافتی که در بسیاری از پژوهش‌های موجود دیده نمی‌شود و باعث شده داوران آن‌ها در خصوص ضرورت اصلاح متن مصحف عثمانی شتاب زده باشد. پس از بیان کلیات و روش‌ها، نوبت به مطالعه یک نمونه عینی می‌رسد. دوین استوارت در مقاله‌ای، که از بهترین و روشمندترین تحقیقات موجود در زمینه نقد متن قرآن است، تعدادی از ویرایش‌های پیشنهادی دیگر محققان بر مصحف عثمانی را رد و بر تعداد دیگری مهر تأیید می‌زند. تحقیق حاضر به ارزیابی کار استوارت می‌پردازد و نشان می‌دهد که حتی در اصلاحات تأیید شده از سوی استوارت هم فرازوی از متن مصحف عثمانی دشوار و مبتنی بر اصولی قابل مناقشه است.

«سریانی در قرآن: نظریات کلاسیک مسلمانان» از آندرو ریپین^{۱۹} آخرین مقاله‌ای است که در کتاب قرآن در بافت تاریخی آن به موضوع مطالعه انتقادی قرآن و سنت تفسیری اسلامی پرداخته است. ریپین با این مقدمه بحث خود را آغاز می‌کند که لوکزنبگ با حتی مینگانا نخستین افرادی نیستند که حضور سریانی در قرآن را بررسی کرده‌اند و بلکه مفسران مسلمان از سده‌های نخستین در مورد واژگانی با خاستگاه سریانی سخن گفته‌اند. او کاربرد سریانی را به‌مثابه ابزاری برای مفسران سده‌های میانه مورد بررسی قرار می‌دهد و دلایل بررسی مسئله واژگان بیگانه در قرآن را برمی‌شمرد. ریپین در نقد نظریه لوکزنبگ معتقد است چنین ادعاهایی باید با ارائه دلیل سازوکار این رخداد را بیان کنند، زیرا دانش لغت‌شناسی به تنهایی هیچ کمکی نخواهد کرد مگر آنکه با تصویری تاریخی در ارتباط با پیدایش متن قرآن همراه شود.

نقد و بررسی: اگرچه این کتاب گامی بسیار مهم در مطالعات قرآنی آکادمیک به شمار می‌آید، نباید از نظر دور داشت که هنوز گام‌های مهم و اساسی بسیاری در مطالعه قرآن باقی است که نسل بعدی پژوهشگران مطالعات اسلامی به آن اشتغال داشته و دارند. بسیاری از آنچه در این کتاب مطرح شده، همچون ضرورت مطالعه کتیبه‌های کهن عربی و زبان‌شناسی قرآن، در دو دهه پس از انتشار این کتاب بسیار گسترش یافته و کشفیات مهم بسیار زیادی در آن زمینه‌ها انجام پذیرفته، اما حجم بسیار اندکی از این یافته‌های جدید در زبان فارسی انعکاس پیدا کرده است. مسئله ارتباط محتوایی قرآن با میراث یهودیان و مسیحیان از دیگر موضوعاتی است که در زمان نگارش کتاب هنوز پژوهش‌های عمیق زیادی درباره آن صورت نپذیرفته بوده و به همین دلیل آنچه در کتاب گزارش شده با تصویری که امروز مورد پذیرش عمومی است

فاصله بسزایی دارد. اشکال بزرگ دیگر این کتاب مساهمت اندک پژوهشگران مسلمان در نگارش مقالات آن است. اکثر نویسندگان مقالات این کتاب نه تنها خود مسلمان نیستند، که رشته پژوهشی اصلی‌شان نیز مطالعات اسلامی نبوده و با تراش اسلامی آشنایی دست اول ندارد. این نقیصه نیز در سال‌های اخیر و با حضور گسترده تر مسلمانان در فضای آکادمیک و همچنین تربیت نسل جدیدی از پژوهشگران مطالعات اسلامی که آشنایی عمیقی با منابع اسلامی دارند در حال برطرف شدن است. در مجموع باید اذعان کرد که با وجود همه اشکالات و نقیصه‌ها، این کتاب سرآغاز مرحله‌ای جدید و مهم در مطالعات انتقادی و آکادمیک قرآن به حساب می‌آید و مطالعه آن برای همه دانشجویان و پژوهشگران مطالعات قرآنی ضروری است. ▶

+

پی‌نوشت

۱. Gabriel Said Reynolds: استاد یار مطالعات اسلامی والهیات در دانشگاه نوتردام (آمریکا)
۲. گابریل رینولدز (۱۴۰۲)، ترجمه: سعید شفیع، تهران: نشر حکمت.
۳. Daniel A Madigan: مدیرانجمن مطالعه ادیان و فرهنگ‌ها در دانشگاه گریگوریان (م)
۴. Fred M. Donner: استاد تاریخ خاور نزدیک در مؤسسه شرق‌شناسی و گروه زبان‌ها و تمدن‌های خاور نزدیک در دانشگاه شیکاگو (آمریکا)
۵. Robert Hoyland: استاد مطالعات عربی و خاورمیانه در دانشگاه سنتر اندروز (اسکاتلند)
۶. Gerhard Bowering: استاد مطالعات اسلامی در دانشگاه بیل (آمریکا)
۷. Claude Gilliot: استاد مطالعات عربی و اسلامی در دانشگاه آکس آن پرووانس (فرانسه)
۸. Sidney Griffith: استاد مؤسسه زبان‌ها و ادبیات سامی و مصری در دانشگاه کاتولیک آمریکا
۹. Samir Khalil SAMIR: مدیر مرکز اسناد و پژوهش‌های عرب مسیحی (CEDRAC) در دانشگاه سن ژوزف (بیروت، لبنان) و استاد در مؤسسه مطالعات شرقی Pontificio (رم، ایتالیا)
۱۰. Suleiman Ali Mourad: استاد یار ادیان در کالج اسمیت (آمریکا)
۱۱. Kevin van Bladel: استاد یار ادبیات و زبان‌های کلاسیک در دانشگاه کالیفرنیا جنوبی
12. CRITIQUE OF KEVIN VAN BLADEL'S "THE ALEXANDER LEGEND IN THE QUR'AN 18:83-102"
13. Taha Soomro
14. Did the Qur'an borrow from the Syriac Legend of Alexander? / Published 2020
۱۵. Manfred Kropp: استاد مطالعات سامی و اسلامی در دانشگاه یوهانس گوتنبرگ (آلمان)
۱۶. Abdul-Massih Saadi: استاد یار دانشگاه نوتردام (آمریکا)
17. Devin Stewart
18. Sadeghi, B. (2013). Criteria for Emending the Text of the Qur'an. In: Cook, M., Haider, N., Rabb, I., Sayeed, A. (eds) Law and Tradition in Classical Islamic Thought. Palgrave Series in Islamic Theology, Law, and History. Palgrave Macmillan, New York.
19. Andrew Rippin